

ORHAN PAMUK

MÚZEUM NEVINNOSTI

Múzeum nevinnosti

ORHAN PAMUK

Múzeum nevinnosti

Preložil
OTAKAR KOŘÍNEK

slovar

Copyright © 2008, Orhan Pamuk
All rights reserved
Translated from authorised English translation
of Maureen Freely, 2009
as published by Alfred A. Knopf,
a division of Random House, New York.
Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2011
Translation © Otakar Kořínek 2011

ISBN 978-80-8085-964-0

Vychádza s podporou T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
Kültürphaneler ve Yaymlar genel Müdürlüğü

S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Toto dielo je fikcia. Mená, postavy a udalosti sú buď
výplodom autorovej fantázie alebo sú použité fiktívne.
Akákoľvek podobnosť so skutočnými osobami, žijúcimi či
mŕtvymi, udalosťami či miestami je čisto náhodná.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť
reprodukováaná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek
prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme
fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného
alebo budúceho informačného systému a podobne, bez
predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Rüji

Boli to nevinní ľudia, takí nevinní, že chudobu
pokladali za zločin, na ktorý im bohatstvo
umožní zabudnúť.

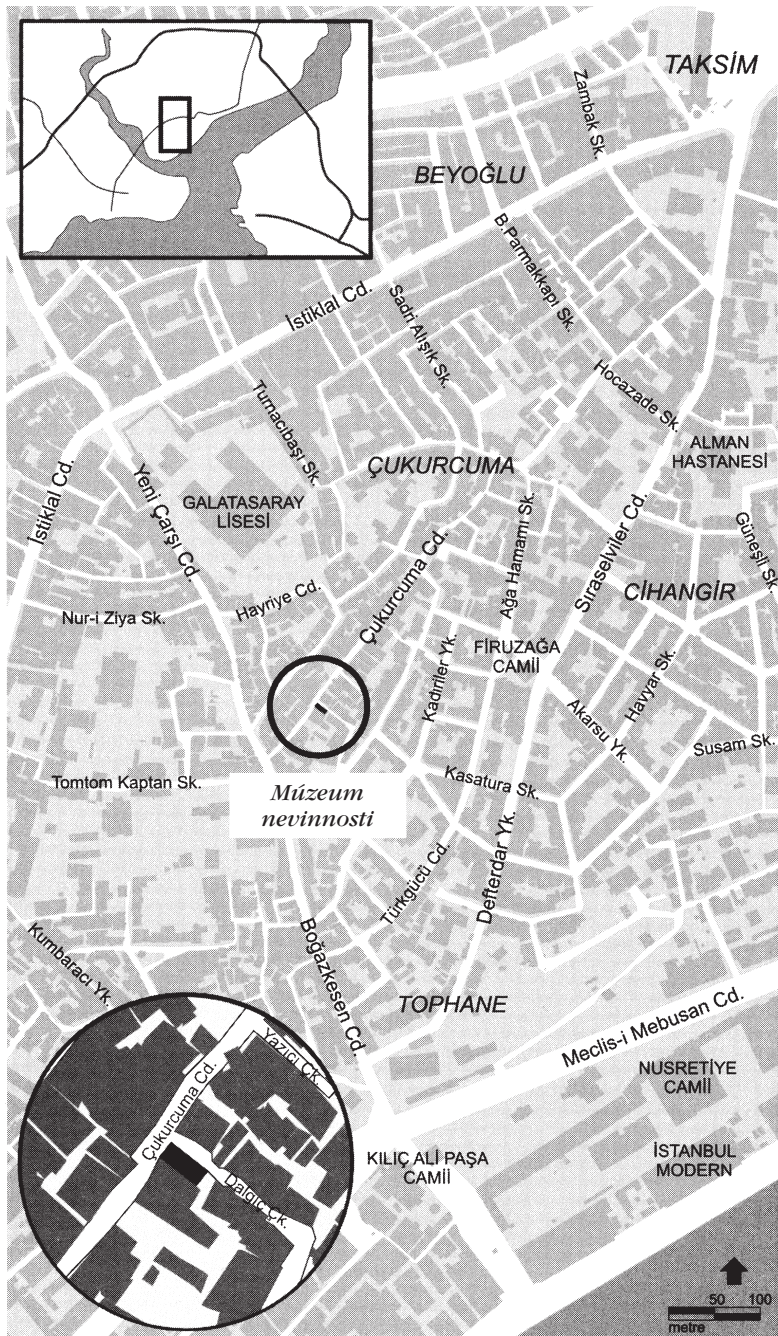
z poznámok Dželála Salika

Keby človek mohol vo sne prejsť rajom
a darovali mu kvet ako dôkaz, že jeho duša
tam naozaj bola, a ten kvet by po prebudení
našiel v ruke – tak? A čo potom?

z poznámok Samuela Taylora Coleridgea

Najprv som si pozeral drobnosti na stole,
jej vodičky a parfumy. Bral som ich do rúk
a jednu za druhou som ich skúmal. Prevracal
som si v ruke jej malé hodinky. Potom som sa
zadíval na jej skriňu. Všetky jej šaty a doplnky
sa všíli jedno na druhom. Tieto veci, ktoré
ženám vždy slúžili na úpravu zovňajšku
– tie vo mne vzbudzovali bolestnú a zúfalú
osamotenosť. Cítil som, že som ňou, túžil som
byť ňou.

z poznámok Ahmeta Hamdibo Tanpynara

Camii – meşita
Cd – bulvár

Çk – slepá ulica
Lisesi – lýceum

Sk – ulica
Yk – kopec

Orhan Pamuk ďakuje Silovi Okurovi za preskúmanie vernosti tureckého textu, svojmu editorovi a priateľovi Georgeovi Andreouovi za dôkladnú redakciu prekladu do angličtiny a Kiran Desaiovej za čas, ktorý veľkoryso venovala definitívnemu textu, a za jej neoceniteľné návrhy a nápady.

1. KAPITOLA

Najšťastnejšia chvíľa môjho života

Bola to najšťastnejšia chvíľa môjho života, hoci som o tom nevedel. Keby som to bol vedel, keby som si bol tento dar ochraňoval, bolo by sa všetko skončilo inak? Áno, keby som bol ten okamih dokonalého šťastia rozpoznal, bol by som si ho pevne držal a nedovolil mu vyklízať. Trvalo hádam len niekoľko sekúnd, čo ma ten svietivý stav zahaľoval, zaplavoval najhlbším pokojom, no zdalo sa, že to trvalo hodiny, ba aj roky. V tej chvíli, v ono pondelkové popoludnie 26. mája 1975 asi o trištvrte na tri, keď sme sa cítili ďaleko od hriechu a viny, aj svet akoby bol vysadený z gravitácie a času.

Bozkával som Füsün plece, už vlhké od žiaru nášho milovania, a nežne som do nej zozadu vstupoval, jemnučko jej hryzúc ucho, a vtedy sa jej uvoľnila náušnica, hoci o tom vôbec nevedela, chvíľočku sa vznášala vo vzduchu a potom spadla. Boli sme tak bezhranične blažení, že sme sa ďalej bozkávali a nebdali sme na pád náušnice, ktorej tvar som si vôbec nevšimol.

Vonku sa chvela obloha, ako sa chveje iba na jar v Istanbule. Na uliciach sa potili ľudia, ešte vždy oblečení v zimnom, ale v obchodoch a v budovách a pod lipami a gaštanmi bolo stále chladno. Cítili sme rovnaký chlad, stúpajúci zo zatuchnutého matraca, na ktorom sme sa milovali – tak ako hrajúce sa deti šťastne zabudnú na všetko ostatné. Cez balkónové okno pofukoval dnu vánok s nádychom mora a lipových listov. Nadvihoval tylové záclony, ktoré sa spomalene vlnili zasa dolu, a ochladzoval nám nahé telá. Z posteľe v zadnej izbe bytu na druhom poschodí sme videli skupinu chlapcov, ktorí hrali dolu v záhrade futbal. V májovej horúčave odušu nadávali, a keď nám svitlo, že uskutočňujeme slovo za slovom presne tie neslušnosti, prestali sme sa milovať, pozreli sme si do očí a usmiali sme sa. Naše nadšenie z milovania bolo však také veľké, že

na žart, ktorý nám život poslal zo záhrady, sme zabudli rovnako rýchlo ako na náušnicu.

Keď sme sa stretli na druhý deň, Füsun mi povedala, že stratila jednu náušnicu. V skutočnosti to bolo tak, že krátko nato, ako deň predtým odišla, zbadal som ju v záhybe modrej posteľnej plachty, na jej končeku visel monogram a už-už som ju chcel odložiť, ale v akomsi zvláštnom nutkaní som si ju strčil do vrecka. Teraz som teda povedal: „Mám ju tu, miláčik,“ a siahol som do pravého vrecka saka, prehodeného cez operadlo stoličky. „Och, nie je tam!“ Na okamih som v tom videl zlé znamenie, predzvesť neblahého osudu, no vzápätí som si spomenul, že ráno som si obliekol iné sako, lebo bolo teplo. „Musí byť vo vrecku toho druhého saka.“

„Tak mi ju prinies zajtra, prosím ťa. Nezabudni,“ kládla mi na srdce Füsun a uprela na mňa pohľad. „Je pre mňa veľmi vzácna.“

„Dobre.“

Füsun mala osemnásť rokov, bola vzdialená chudobná príbuzná, a kým som sa s ňou pred mesiacom náhodne nestretol, celkom som zabudol, že existuje. Mal som tridsať rokov a čakali ma zásnuby so Sibel, ktorá bola pre mňa podľa názoru všetkých dokonalá partnerka.

2. KAPITOLA

Butik Šanzelize

Sled udalostí a náhod, ktoré mali zmeniť môj život, sa začal mesiac predtým 27. apríla 1975, keď sme šli po bulvári Valikonagi, vychutnávajúc si chladivý jarný večer, a Sibel zbadala vo výklade kabelku, ktorú navrhla slávna Jenny Colonová. Do nášho formálneho zasnúbenia už nechýbalo veľa času. Trocha sme si vypili a mali sme výbornú náladu. Práve sme odišli z Fua-je, novej luxusnej reštaurácie v Nišantašy. Pri večeri s mojimi rodičmi sme obšírne prediskutovali prípravy na zásnubnú oslavu, ktorú sme plánovali na polovicu júna, aby na ňu moh-

la prísť z Francúzska Nurdžihan, Sibelina priateľka od čias, keď chodila na lýceum Notre Dame de Sion a potom z jej pobytu v Paríži. Sibel si už dávno objednala zásnubné šaty u Hodvábnjej Ismet, vtedy najdrahšej a najvyhľadávanejšej krajčírky v Istanbule, a v ten večer s mojou mamou preberali, ako by sa na ne dali prišit' perly, ktoré jej mama na šaty darovala. Môj budúci svokor si želal, aby oslavy zásnub jeho jedinej dcéry boli rovnako extravagantné ako svadba, a moja potešená mama robila, čo mohla, aby tomuto želaniu vyhovel. Pokiaľ ide o otca, toho očarila vyhládka na nevestu, ktorá „študovala na Sorbonne“, ako sa v tých časoch hovorilo medzi istanbulskou buržoáziou o každej dievčine, ktorá odišla do Paríža, bez ohľadu na to, čo študovala.

Keď som v ten večer odprevádzal Sibel domov, objímajúc ju láskyplne okolo pevných pliec a v duchu si pyšne hovoriac, aký som šťastný a blažený, Sibel povedala: „Aha, pozri, aká krásna kabelka!“ Hoci som mal myseľ zahmlenú vínom, všimol som si kabelku a názov obchodu a na druhý deň napoludnie som tam zašiel. Nikdy som nepatril medzi uhladených, galantných playboyov, ktorí ustavične striehnu na zámienku kupovať ženám darčeky alebo im posielat' kvety, hoci som taký azda túžil byť. V tom čase si už unudené pozápadniarčené ženy z domácností v zámožných štvrtiach ako Šišli, Nišantašy a Bebek neotvárali „umelecké galérie“, ale butiky a zásobovali ich drobnosťami a celými kolekciami, prepašovanými v batožinách z Paríža a z Milána, alebo kópiami „najnovších“ modelov, vyobrazených v dovážaných časopisoch ako Elle a Vogue, a predávali ich za nemožne premrštené ceny iným bohatým ženám z domácností, ktoré boli rovnako unudené ako ony. Šenaj Hanym, vtedy majiteľka butiku Šanzelize (jeho názov je transliteráciou legendárneho parížskeho bulváru), bola podobne ako Füsün mojou veľmi vzdialenou príbuznou z matkinej strany, čo mi pripomenula, keď som ju po mnohých rokoch vyhľadal. Bez jedinej otázky, prečo mám taký nadmerný záujem o jej dávno zatvorený obchod, mi dala vývesný štít, ktorý kedysi visel nad vchodom, a iné predmety, súvisiace s Füsün, z čoho som usúdil, že sú jej známe aj zvláštnejšie stránky nášho príbehu a že sa o ňom hovorilo viac, než som predpokladal.

Keď som na druhý deň asi o pol jednej vchádzal do Šanzelize, bronzový zvonček v tvare dvojhrbej ľavy zacengotal dva tóny, pri ktorých sa mi ešte dnes rozbúcha srdce. Bol teplý jarný deň, ale dnu v obchode panovalo chladno a šero. V prvej chvíli som si myslel, že tam nikto nie je, moje oči sa ešte prispôbovali prítmiu po poludňajšom svetle. A potom mi srdce skočilo až do hrdla so silou obrovskej vlny, ktorá ide už-už udrieť na breh.

„Chcel by som tú kabelku, čo je vo výklade na figuríne,“ vytisol som zo seba, ohromený pohľadom na predavačku.

„Myslíte tú krémovú od Jenny Colonovej?“

Keď sme si pozreli do očí, hneď som ju spoznal.

„Tú kabelku, čo je vo výklade na figuríne,“ zopakoval som zasnívane.

„Aha. Dobre,“ povedala a podišla k výkladu. Rýchlo si zhodila žltú črievičku na vysokom podpätku a bosým chodidlom s pozorne namaľovanými červenými nechtami vstúpila do výkladu a načiahla sa k figuríne. Moje oči putovali od prázdnej topánky po jej dlhých obnažených nohách. Ešte nebol máj, ale už ich mala opálené.

Pri ich dĺžke vyzerala jej žltá čipkovaná sukňa ešte kratšia. Zvesila kabelku, vrátila sa k pultu a dlhými šikovnými prstami z nej vybrala guče skrčeného krémového hodvábneho papiera, ukázala mi vnútro zazipsovaného oddelenia, dve menšie oddelenia (obidve prázdne) a tajnú priehradku, z ktorej vytiahla kartičku s nápisom JENNY COLONOVÁ.

Celé jej správanie pôsobilo tajomne a seriózne, akoby mi ukazovala niečo veľmi osobné.

„Zdravím ťa, Fusun. Ale si vyrástla! Asi ma nespoznávaš.“

„Ale čo by nie. Si bratanec Kemal. Spoznala som ťa hneď, ale keď som videla, že ty nespoznávaš mňa, pomyslela som si, že bude lepšie, ak nebudem dotieravá.“

Nastalo ticho. Znova som nazrel do jedného z oddelení, ktoré mi pred chvíľou ukázala v kabelke. Jej krása alebo tá sukňa, naozaj prikrátka, alebo čo ja viem, možno niečo celkom iné, ma tak rozrušovalo, že som sa nevedel správať prirodzene.

„No... a čo vlastne porábaš?“

„Učím sa na prijímačky na univerzitu. A každý deň chodím aj sem. Tu v obchode stretávam kopu nových ľudí.“

„No výborne. A koľko stojí tá kabelka?“

Zvraštila čelo a pozrela na rukou napísanú cenovku na dne kabelky: „Tisícpäťsto lír.“ (V tom čase to bol šesťmesačný plat začínajúceho úradníka v štátnej službe.) „Ale Šenaj Hanym by ti iste dala lepšiu cenu. Išla na obed a teraz zrejme spí, takže jej nemôžem zatelefonovať. No keby si mohol prísť večer...“

„Netreba,“ povedal som, vybral som peňaženku – neohrabane a Füsun to potom na našom tajnom mieste často napodobňovala – a odrátal som vlhké peniaze. Füsun zabalila kabelku do papiera, očividne neskúsene, ale dávala si záležať, a potom ju strčila do igelitovej tašky. V tom tichu si uvedomovala, že obdivujem jej medovo sfarbené ruky a rýchle, elegantné gestá. Keď mi zdvorilo podala tašku, poďakoval som jej. „Pozdravuj odo mňa tetu Nesibe a otca,“ dodal som (lebo som si rýchlo nespomenul na meno Taryka Beja). Na chvíľu som sa odmlčal – môj duch vystúpil z tela a kdesi v zákutí nebies Füsun objímal a bozkával. Rýchlo som sa pohol k dverám. Absurdné snívanie, veď Füsun napokon nie je až taká krásna. Nad dverami zacengalo a začul som trilkujúceho kanárika. Vyšiel som na ulicu a dobre mi padlo pocítiť horúčavu. Nákup ma tešil. Sibel som veľmi miloval. Povedal som si, že obchod a Füsun pustím z hlavy.

3. KAPITOLA

Vzdialení príbuzní

No jednako pri večeri som mame spomenul, že som sa stretol so vzdialenou príbuznou Füsun, keď som kupoval Sibel kabelku.

„Áno, áno, Nesibina dcéra pracuje v tom Šenajinom obcho-
de a je to hanba!“ povedala mama. „Už nás nenavštevujú ani na sviatky. Tá súťaž krásy ich dostala do trápnej situácie. Cho-
dím okolo toho obchodu každý deň, ale neviem sa prinútiť,
aby som zašla dnu a pozdravila to chúďa dievča – ale vlast-
ne mi to ani nepríde na um. Vieš, keď bola malá, mala som

ju veľmi rada. Keď prišla Nesibe šiť, niekedy ju vzala so sebou. Vybrala som z kredenca tvoje hračky, a kým jej mama šila, ona sa s nimi ticho hrala. Nesibina matka, teta Mihriver – nech odpočíva v pokoji – bola obdivuhodná osoba.“

„A ako presne sme príbuzní?“

Keďže otec sa díval na televíziu a nevenoval nám pozornosť, mama sa pustila do komplikovaného rozprávania o svojom otcovi, ktorý sa narodil v tom istom roku ako Atatürk a potom chodil rovnako ako otec republiky do školy Šemsiho Efendiho, ako vidieť na fotografii, ktorú som našiel o mnoho rokov neskôr. Dlho predtým, ako sa oženil (Ethem Kemal, môj starý otec) so starou mamou, prenáhlene uzavrel prvé manželstvo vo veku dvadsaťtri rokov. Füsunina prastará mama, ktorá bola bosnianskeho pôvodu, zomrela za balkánskych vojen pri evakuácii Edirnu. Tá nešťastnica síce nedala Ethemovi Kemalovi deti, ale už mala dcéru Mihriver s chudobným šejkom, za ktorého sa vydala, keď bola „ešte dieťa“. Takže teta Mihriver (Füsunina stará mama, ktorú vychovali veľmi zvláštni ľudia) a jej dcéra teta Nesibe, nie sú, prísne vzaté príbuzné. Sú skôr nepokrvné príbuzné, a hoci to mama dlhé roky zdôrazňovala, prikazovala nám volať ženy z tej vzdialenej rodinnej vetvy „tety“. Pri poslednej návšteve na sviatky privítala mama tieto schudobnené príbuzné (bývali v bočných uliciach Tešvikija) nezvyčajne mrazivo, čo ich urazilo. Teta Nesibe totiž nikomu nič nepovedala a dovolila svojej šestnásťročnej dcére, vtedy študentke na dievčenskom lýceu v Nišantašy, prihlásiť sa do súťaže krásy, a keď sa potom mama dozvedela, že teta Nesibe dcéru k tomu ešte povzbudzovala, ba bola na ten kúsok aj pyšná, namiesto toho, aby sa hanbila, zatvrdila si voči tete Nesibe srdce, hoci ju predtým mala veľmi rada a držala nad ňou ochrannú ruku.

Teta Nesibe si mamu vždy veľmi vážila. Mama bola od nej o dvadsať rokov staršia a bola jej oporou, keď ako mladá chodila v istanbulských najbohatších štvrtiach z domu do domu a hľadala prácu ako krajčírka.

„Boli zúfalo chudobní,“ povedala mama. A aby to nevyzeralo, že preháňa, dodala: „Ale neboli jediní, syn môj – v tom čase boli všetci Turci chudobní.“ Mama vtedy odporúčala tetu Nesibe všetkým známym ako „veľmi dobrú osobu a veľmi dob-

rú krajčírku“, a raz do roka (niekedy dva razy) ju zavolała aj k nám, aby jej ušila šaty na nejakú zábavu alebo svadbu.

Keďže to bolo takmer vždy počas vyučovania, pri tých krajčírskych návštevách som ju nevidel. No roku 1957 koncom augusta mama súrne potrebovala šaty na svadbu a zavolała Nesibe do nášho letného domu v Suadije. Utiahli sa do zadnej izby na druhom poschodí s výhľadom na more a sadli si k oknu, z ktorého videli cez vejárovité listy paliem veslice, motorové člny a chlapcov, skáčucich z móla. Keď Nesibe vybalila krajčírsku škatuľu, ktorej veko skrášľoval pohľad na Istanbul, rozložili nožnice, špendlíky, centimeter, náprstky, vzorkovnice s látkami a čípkami, ťažkali si na horúčavu, komáre a vypätie zo šitia pod takým tlakom, pričom žartovali ako sestry, a do noci otročili na maminej Singerke. Pamätám sa, že kuchár Bekri im nosil do izby jeden pohár citronády za druhým (v horúcom vzduchu sa vznášal prach zo zamatu), lebo dvadsaťročná ťarchavá Nesibe mala všelijaké chute. Keď sme všetci sedeli pri obede, mama položartom povedala kuchárovi: „Nech si ťarchavá žena zaželá čokoľvek, treba jej vyhovieť, lebo inak bude dieťa škaredé!“ Pamätám sa, že po týchto slovách som sa s istým záujmom zadíval na Nesibinu nevelkú vypuklinu na bruchu. Vtedy som si zrejme prvý raz uvedomil Füsuniu existenciu, hoci nikto nevedel, či to bude chlapec, alebo dievča.

„Nesibe o tom nepovedala dokonca ani mužovi. Zaklamala, že dcéra je staršia, a prihlásila ju na tú súťaž krásy,“ pokračovala mama rozčúlená z tej predstavy. „Chvalabohu, že nevyhrala, ostali tak ušetrení verejnej hanby. Keby sa to bolo donieslo do školy, boli by to dievča vylúčili... Teraz už lýceum akiste skončila. Pochybujem, že bude ďalej študovať, ale neviem, čo je u nich nové, lebo k nám už na sviatky nechodia... Veď v tomto meste každý človek dobre vie, aké dievčatá, aké ženy sa hlásia na súťaž krásy! Ako sa správala k tebe?“

To bol mamin spôsob, ako naznačiť, že Füsun začala spávať s mužmi. To isté som počul od svojich playboyských kamarátov v Nišantašy, keď sa zjavila na fotografii s ďalšími finalistkami v novinách Milliyet, no keďže mi to celé prichodilo trápne, nedal som najavo nijaký záujem. Obaja sme stíchli a mama mi po chvíli pohrozila prstom a povedala: „Daj si po-

zor! Ideš sa zasnúbiť s veľmi výnimočným, veľmi očarujúcim a veľmi milým dievčaťom! Ukáž mi kabelku, ktorú si jej kúpil. Mümtaz!“ – tak sa volal môj otec – „Pozri – Kemal kúpil Sibel kabelku!“

„Ale čo?“ prehodil otec. Na tvári mal spokojný výraz, ktorý hovoril, že kabelku videl, schválil a pokladá ju za znamenie, že syn a jeho milá sú šťastní, no ani na okamih neodtrhol pohľad od obrazovky.

4. KAPITOLA

Láska v kancelárii

Otec sa díval na dosť výstrednú reklamu, ktorú dal urobiť môj priateľ Zaim pre Meltem, „prvý v Turecku vyrábaný nealko ovocný nápoj“, ktorý sa teraz predával po celom štáte. Pozor-ne som si ju pozrel a páčila sa mi. Zaimov otec, podobne ako môj, v posledných desiatich rokoch zbohatol a Zaim teraz využíval tieto peniaze na vlastné podnikanie. Občas som mu poradil, takže ma tešilo, keď mal úspech.

Keď som promoval na obchodnej fakulte v Amerike a absolvoval vojenskú službu, otec chcel, aby som sa vydal v bratových stopách a stal sa riaditeľom v jeho podniku, ktorý rástol závratnou rýchlosťou, a tak keď som bol ešte veľmi mladý, ustanovil ma za generálneho riaditeľa Satsatu, svojej distribučnej a exportnej firmy so sídlom v Harbije. Satsat mal premršený rozpočet a dosahoval enormné zisky, lenže nie vďaka mne, ale v dôsledku rozličných účtovníckych trikov, ktorými sa zisky z otcových iných tovární a podnikov prelievali do Satsatu (čo možno do angličtiny preložiť ako „Predaj-predaj“). Celé dni som sa zaučal do jemnejších fines podnikania od uťahanych účtovníkov o dvadsať-tridsať rokov starších odo mňa a od úradníčky s veľkým poprsím, starej ako mama. Stále som mal na mysli, že by som na tomto mieste nesedel, keby som nebol majiteľov syn, a preto som prejavoval istú pokoru.